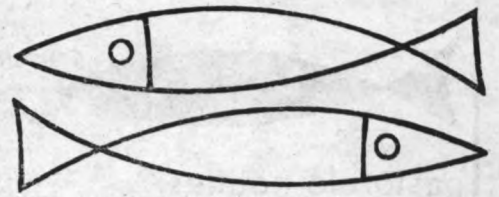

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

H. de Jong / Amsterdam

Over het sabbatsjaar - een structuur-studietje

Deut. 15 : 9, 10

Iedereen weet dat 't tegenwoordig onder de christenen vaak gaat over structuren. Het evangelie, zo hoor je zeggen, mag niet beperkt worden tot een persoonlijke boodschap van heil en bekering, maar het gaat ook als een zuurdesem de maatschappij in. En tast in de maatschappij de structuren aan. Die structuren zijn niet uit zichzelf christelijk. Het evangelie moet ze dus omvormen. Vanuit het evangelie moet dus structuurcritiek worden geoefend.

Laten we een voorbeeld nemen. In de vorige eeuw werd vanuit de kerk sterk aangedrongen op liefdadigheid. En dat was nu wel mooi maar het was dweilen met de kraan open. De schrille sociale wan-toestanden bleven bestaan. En daarom zijn er door de sociale wetgeving van deze eeuw veel meer zoden aan de dijk gezet dan door de liefdadigheid van de vorige eeuw.

Ik denk dat wij 't er allemaal wel over eens zijn dat dit een mooi voorbeeld is om ons te leren hoe goed 't is dat de kerk in haar prediking op de structuren let en niet zo maar zwijgt wanneer er door verkeerde structuren structureel onrecht begaan wordt.

Toch ligt hier een moeilijkheid. Want als je 't N.T. leest, de brieven van Paulus b.v., dan merk je dat er sterk aangedrongen wordt op persoonlijke gehoorzaamheid aan Gods geboden, terwijl bepaalde structuren die wij als verschrikkelijk onrechtvaardig ervaren, onverlet gelaten worden. Bijvoorbeeld de structuur van de slavernij. Paulus' vermaan is dat een christelijke slaaf een goede slaaf en de christelijke meester een goede meester moet zijn. (Col. 3 : 22-43) Maar hij ijvert niet voor afschaffing van de structuur van de slavernij.

Maar, zeggen wij nu, dat komt omdat de kerk een kleine minderheid in de samenleving van toen was. Vandaar dat dat toen niet ging. Maar intussen, zo voegen wij er aan toe, heeft Paulus toch wel degelijk er aan meegeholpen dat de slavernij zichzelf overleefd heeft. Hij zei namelijk, dat in Christus er geen slaaf of vrije meer is (Gal. 3 : 28). En dat woord was toch, zeker op de duur, dodelijk voor dat instituut van de slavernij.

Des te blijer evenwel zijn we, als we in de Schrift zelf toch ook lezen van een bekommernis om goede structuren. Daarvoor moeten we meer in het Oude dan in het Nieuwe Testament zijn. Wij komen bij Mozes terecht, de grote structuurbouwer.

Van hem — ik weet wel: hij gaf door; de wet is van de Here — maar via hem, Mozes, horen we over die prachtige structuur van het jubeljaar, of zoals Deutr. daar vorm aan geeft, van het sabbatsjaar. Wat 'n juweel van een instelling, dat jubeljaar, waarbij om de vijftig jaar de sociale verhoudingen werden recht getrokken en vooral het grootgrondbezit in Israël werd tegengegaan! Een prachtige gedachte: „En het land zal niet verkocht worden, want het land is van Mij en gij zijt vreemdelingen en bijwoners bij Mij, zegt de Here.” (Lev. 25 : 23). Dit is voluit evangelisch en het is geen wonder dat een latere profeet naar dit beeld van het jubeljaar gegrepen heeft om 't welaangename jaar des Heren aan te kondigen (Jes. 61 : 2).

In Deutr. 15 vinden we die bepaling over 't jubeljaar niet. Wel die over het sabbatsjaar. Die bepaling behelst hetzelfde sociale evangelie, maar dan op kleinere schaal: een kwijtschelding van schulden in elk zevende jaar. Het sabbatsjaar of het jaar van de kwijtschelding, zoals Deutr. het noemt, is niet zozeer gericht geweest tegen het grootgrond-

bezit, maar tegen te bezitsdrang in meer algemene zin, tegen de over-dreven bescherming van de private eigendom. De wet van Mozes kent de private eigendom, maar kent ook de gevaren die eraan verbonden zijn. Dat namelijk bij 't toenemen van het bezit, van het vermogen, de barmhartigheid achteruit gaat. (Andere teksten over het sabbatsjaar: Ex. 21 : 2-6; Ex. 23 : 10 v.; Lev. 25 : 1-7.)

Daarom de structuur van de kwijtschelding van schulden om de zeven jaar. Om de vermogende Israëliet af te leren dat hij al te tuk is op 't invorderen van uitstaande schulden. „Iedere schuldeiser zal hetgeen hij aan zijn naaste leende, kwijtschelden. Hij zal zijn naaste en zijn broeder niet tot betaling dwingen . . . Een buitenlander moogt gij tot betaling dwingen, maar hetgeen gij van uw broeder tegoed hebt zult gij kwijtschelden.”

Het afdwingen, het afpersen van schulden, de inheligheid moet Israël worden afgeleerd.

Maar wat lezen we nu? Geldt dat alleen t.a.v. de medebroeder Israëliet? En niet t.a.v. de buitenlander? Teleurgesteld wenden wij ons af.

Maar ho, wacht eens even. Hier zit wijsheid achter. „Niet alles ineens”, dat is hier de wijsheid. Ga nu eerst maar eens op elkaar oefenen, zegt God en dan kunnen we 't later tot allen uitbreiden. „Door godsvrucht de broederliefde en door broederliefde de liefde (jegens allen)” — zegt de tweede brief van Petrus (1 : 7). Dat is eigenlijk nog de volgorde. De gemeente is het oefenterrein van de naastenliefde. Het jodendom later verstond dit niet meer. Dat baseerde zich op dit soort bepalingen om te zeggen: „gij zult uw naaste liefhebben en uw vijand zult gij haten” (Matth. 5 : 43). Dat was nou echt een onhistorisch lezen van de bijbel. Men liet zich niet meenemen door de geest van de wet: eerst onder ons en dan later uitbreiden tot allen. Nee, men las het voorschrift zo smalletjes mogelijk en zei: dit geldt alleen voor de volksgenoten en met de anderen hebben we niets te maken. Zo misbruikte het latere Israël deze mooie structuur van het sabbatsjaar om er een beperking uit af te lezen, een bekommernis alléén voor een volksgenoot.

Eigenlijk wil ik op dit laatste nu doorgaan. Dat namelijk een prachtige structuur verschrikkelijk misbruikt kan worden. Anders dan in het jodendom, maar toch misbruikt. En dat dat afhangt van je persoonlijke instelling.

Ik wijs daarvoor op wat we in de bepaling omtrent 't sabbatsjaar lezen in vs 9 en 10 van Deutr. 15: „Neem u ervoor in acht, dat in uw hart niet de lage gedachte opkomt: het zevende jaar, het jaar van de kwijtschelding nadert — waardoor gij onbarmhartig wordt jegens uw arme broeder en gij hem niet geeft, zodat hij tegen u tot de Here roept, en gij u bezondigt. Gij zult hem met mildheid geven en uw hart zal niet verdrietig zijn wanneer gij hem geeft, want terwille daarvan zal de Here uw God u zegenen in al uw werk en in alles wat gij onderneemt.” Mozes voorziet hier de volgende situatie: het loopt tegen 't eind van het zesde jaar, straks breekt 't sabbatsjaar aan en een medebroeder komt in nood te verkeren. Hij vraagt om hulp: kunt u me niet tijdelijk helpen, kan ik van u lenen? Maar de vermogende Israëliet denkt: ja, mooi is-tie, als ik jou nú iets leen, ben ik 't over een paar maanden kwijt. Dat wordt gewoon weggegeven. Nee, ik denkt er niet aan. Ik

IN DIT NUMMER

- 177 Drs H. de Jong, Over het sabbatsjaar — een structuur-studietje
- 178 Ds H. Amelink, Christelijke Gereformeerden en Nederlands Gereformeerden
- 179 Johan Maardapper, De Akker (gedicht)
- 180 D. W. L. Milo, Sint Kilda — sociaal leven
- 180 'Timoteus' laat van zich horen (A. Biersteker)
- 182 P. C. van Wijk, Terloops . . .

pastorale notities

OUDERLINGEN

Mee op grond van Filippenzen 1:1 beweerde ik vorige week dat dominees ouderlingen zijn. Is die stelling omkeerbaar?

Zijn de ouderlingen ook predikanten?

In een dominees-visite zei ik eens, dat het bij ons de gewoonte is, om zo nu en dan een halve kerkeraadsvergadering te besteden aan een bespreking van de preken die gehouden zijn. Eén van de aanwezigen reageerden daar heftig op. Hij zou zich daartoe nooit lenen, dat niet-theologen zijn preken beoordelden. Preekwerk is tenslotte vakwerk. Ik vroeg hem toen of hij er dan geen bezwaar tegen hebben zou, wanneer ouderlingen de sacramenten bedienden. Want daar is geen vakkennis voor nodig. Een formulier lezen, dat kan iedereen en de handelingen bij de doop en het avondmaal zijn zeer eenvoudig.

Elke ouderling heeft het honderden malen zien doen en zou het dus ook goed kunnen doen. Daar komt geen theologenvakkennis bij te pas. Maar daar was m'n opponent ook tegen. Voor de bediening der sacramenten was wel geen theologie vereist, doch een bijzondere wijding en die hadden de ouderlingen niet. Lang geleden heb ik ook al eens iets geschreven of gezegd over de ambten in de gemeente: twee of drie. Ik vond dat het er twee waren, maar doorover schreven enkele leden der gemeente een bezwaarschrift naar de classis (een regionale kerkelijke vergadering). Zij vonden, dat als een predikant geen speciaal ambt heeft, de gemeente's zondags de ambtelijke schuldvergeving mist. Die bewering riekte wat naar Rome, maar toch. Hoeveel mensen vinden een „leesdienst” niet ècht. De bediening van de Doop en het Avondmaal wordt geregeld naar de mogelijkheid, dat er een dominee kan voorgaan. Een kerk zonder eigen predikant heet vakant. Hoewel er in die gemeente misschien wel twintig ouderlingen zijn. Je krijgt de indruk, dat de Gereformeerde Kerken er niet helemaal uitgekomen zijn.

A. H. Algra, Sliedrecht

wil best lenen, maar dan zo dat de ander tijd heeft om terug te betalen. (Waartoe zijn eergevoel hem zal aansporen.)

Dus, door die prachtige structuur van het sabbatsjaar laat die vermogende broeder er zich van weerhouden om barmhartig te zijn. Deze prachtige, evangelische structuur van het sabbatsjaar werkt de onbarmhartigheid in de hand. En je hóórt de mensen van vandaag al zeggen: die structuur moet veranderd worden, het is een verdrukkende structuur! Maar dat is niet waar. Die structuur is juist en dan gebeuren er, hoe mooi die structuur ook is, verschrikkelijke dingen.

Dit is de ontdekking die ik aan u door wil geven. Wat de Schrift zegt over jubeljaar en sabbatsjaar, we zijn er vandaag zo blij mee. Ik hoor 't mezelf nog zeggen, jaren geleden in een preek over deze materie: gemeente, hier hebt u nu een prachtig voorbeeld dat de Schrift om structuren geeft en zich niet tevreden stelt met persoonlijke bekering en heiliging! Dat zei ik en let wel, ik zeg dat nog! Maar ik voeg er nu aan toe, en wel met behulp van dat eigenste schriftgedeelte (dat is 't frappante!): Een goede structuur is geen garantie dat er ook goed gehandeld wordt. Onbekeerde mensen, met lage gedachten in het hart, kunnen met goede structuren slecht handelen. Dat zag Mozes al!

Zou 't ook niet kunnen zijn, dat wij vaak mopperen op structuren, terwijl 't eigenlijk gaat om structuren die best goed zijn, maar gehanteerd worden door mensen die niet wedergeboren zijn?

Laat ik een voorbeeld geven. U weet dat 't tegenwoordig nogal eens voorkomt dat mensen die ons over de grote politiek voorlichten, veelbetekend zeggen: 'tja, 't is het jaar van de presidentsverkiezingen in de V.S. en dus zal Carter wel zus of zo. Hij zal daar z'n houding door laten bepalen. Als je daar over nadent, gaat 't je toch wel een beetje groen worden voor de ogen. Wat? Mag dat een rol spelen? Mag de wereldpolitiek zo bepaald worden door 'n persoonlijk belang als dat van herverkiezing? Structuurverandering! hoor ik al schreeuwen. Begrijpelijk.

Toch is 't al 'n goede en veranderde(!) structuur dat 'n president periodiek aftreedt! Ik ben geen republikein en geef de voorkeur aan een monarchie zoals wij die hebben. Dat geeft meer continuïteit in 't regeren. Al moet de monarchie daarvoor wel erg veel inleveren. Regeert die eigenlijk nog wel, kun je vragen.

Maar goed, gegeven een republiek, is 't een goede structuur, echt een evangelisch goede structuur, dat 'n president periodiek aftreedt. Maar in die goede structuur is toch de waarschuwing op z'n plaats: neem u ervoor in acht dat niet de lage gedachte opkomt: het verkiezingsjaar nadert — waardoor gij, president, aan uw eigen verkiezingsbelang gaat denken. Een goede structuur moet ook goed gevuld worden en daar is persoonlijke bekering voor nodig.

Wie dat niet wil zien, die zal steeds meer op de structuren gaan schelden. Terwijl die in zeer veel gevallen heus niet zo slecht zijn.

Ik denk ook aan de sociale voorzieningen, ziekenfonds, werkeloosheids-uitkering. Als we zien dat daar misbruik van gemaakt wordt, dan moeten we niet zeggen: die structuren moeten weg. Dank God voor die structuren en maak dat je er goed mee omgaat. Heilig je daarvoor persoonlijk. Zo stelt de Heilige Schrift de kwestie van de structuren. Dat geef ik aan u door.

Onlangs sprak ik met iemand die op 't punt stond onze gemeente te verlaten en naar de Keizersgrachtkerk te gaan. Het argument was: „daar hoor ik tenminste structuurkritiek. Bij ons is 't alleen maar E.O.-achtige persoonlijke bekeringsprediking. Ik heb hier belijdenis gedaan, maar ik zou 't daar eigenlijk willen overdoen.” Dat is nogal fors gesteld. En 't is waar, 't verschil is ook niet gering. Ik heb geantwoord, dat bij ons toch meer te horen is over structuren dan dáár over persoonlijke bekering, zodat overgang in ieder geval achteruitgang zou zijn wat de prediking betreft.

Maar dit zeg ik wel: aandringen op persoonlijke bekering is belangrijker dan structuur-prediking. Al zwijgen we over die structuren niet, persoonlijke bekering is nodiger. Dat is de les uit de Schrift zelf. Mozes geeft structuren, goede structuren, maar zegt tegelijk: pas op, gedraag je daarin goed. En vanaf Mozes wordt dan duidelijk hoe nodig deze waarschuwing is. Want je ziet Israël zondigen, verschikkelijk zondigen, in erg goede structuren die 't gekregen heeft. En de profeten zeggen: wat er moet gebeuren is dit: niet in de eerste plaats de structuren moeten veranderen, nee, in de eerste plaats: er moet een nieuw hart komen.

En daar gaat 't N.T. op door en zegt: wedergeboorte, persoonlijke wedergeboorte door Woord en Geest. En dus zijn de structuren van de baan? Nee, maar persoonlijke bekering gaat voor, dat wel.

Daarom wil ik eindigen met een woord van Hendrik Pierson, een van die weldadigheidsmensen uit de vorige eeuw, die overigens veel structureel werk gedaan heeft in de Zettense inrichtingen, maar ook met zijn ijver voor de kindervetten in 't begin van deze eeuw. Hij zei: „Het evangelie begint met de mens te redden en eindigt met de toestanden te verbeteren; het socialisme begint juist andersom en bereikt daardoor niets.” Toegegeven, dat is kras gezegd: „bereikt daardoor niets.” Te kras. Het was niet niets wat 't socialisme bereikte. Toch zou je 't socialisme eens met een geschiedenis van 20 eeuwen achter zich moeten kunnen bekijken. Om dan te zien welke verwoestingen het heeft aangericht. Dat begint nu al duidelijk te worden. Maar let er op, dat die Pierson tegenover dit socialisme niet de kerk zette. Die kerk heeft immers ook niet veel bereikt. Hij roemt het evangelie. En dat is inderdaad niet ledig gebleven, maar heeft z'n diepe sporen getrokken in 't gelaat van Europa met zijn veelheid van goede structuren.

H. Amelink / Sittard

Christelijke Gereformeerden en Nederlands Gereformeerden

Het is typerend voor de nonchalante wijze waarop wij met elkaar omgaan als ik constateer dat er in ons blad tot nu toe geen bespreking heeft gestaan van het jaarboek 1980 van de Chr. Gereformeerde Kerken en met name van wat daarin gezegd is door ds J. H. Velema over onze kerken. Evenmin heb ik in Opbouw een wat uitvoerig verslag, laat staan bespreking, gelezen van wat Prof. dr J. P. Versteeg heeft gezegd te Zutphen over de verhouding tussen de beide kerkengroepen.

Ook heb ik geen verslag gelezen van de conferentie die in Amersfoort gehouden is over de eenheid tussen onze kerken en de Chr. Gereformeerde Kerken. Gezien het enthousiasme in Amersfoort kan men niet concluderen dat de zaak van de eenheid tussen beide kerkengroepen

niet leeft. Maar de spraakmakers bij ons besteden er toch niet veel aandacht aan. Jammer! En de spraakmakers onder de Chr. Gereformeerden lopen ook niet allemaal even warm voor die eenheid. Dat is ook jammer en is ook echt niet goed. Kerkelijke eenheid die echt ook uitdrukking is van de enigheid des geloofs kan en mag geen zaak van liefhebbers zijn. Ik acht me van de plicht ontslagen dit vanuit de Schrift aan te tonen.

☆☆☆

Ds Velema constateert in zijn jaaroverzicht in het hierboven genoemde jaarboek dat kanselruil minder voorkomt dan al het geval is geweest en vraagt: „Is er meer verschil dan men op broederlijke ver-

kerkelijk leven

gaderingen theoretisch poneerde? Of heeft de landelijke verhouding, die nog niet zo veel gevorderd is, verdragend gewerkt op de plaatselijke verhoudingen?" Ds Velema stelt alleen de vragen, maar de vragen zijn wel suggestief en we doen hem wel geen onrecht als we zeggen dat hij in ieder geval niet staat te trappelen van ongeduld blijkens wat hij verder zegt: „Het lijkt niet verstandig om koste wat kost de vereniging met deze (onze, A.) kerken door te zetten.” En vooral ook met het oog op de eenheid in de eigen kerken.

Nu is het een algemeenheid te zeggen dat je iets niet doen moet ten koste wat het kost. Kosten dienen nu eenmaal steeds overdacht te worden en van te voren. Ook is het juist als ds Velema de eenheid in eigen kring laat meespreken. Hij heeft daarin gelijk. Hij zou niet anders mogen doen. Maar die tot voorzichtigheid manende uitingen zijn nu eenmaal niet bevorderlijk voor de eenheid. Altijd waarschuwen zonder eens warm te lopen pro heeft een contra effect.

Prof. Versteeg critiseerde, blijkens het verslag in „Trouw” de weergave van Trouw van ds Velema's mening. Maar afgedacht van het feit dat in Trouw al te makkelijk de opinie van Velema gelijk gesteld werd met die van de Christelijke Gereformeerden, was de weergave van Trouw van het jaaroverzicht op dit punt toch wel juist. Ds Velema is niet enthousiast. Dat is duidelijk. Prof. Versteeg is positiever. Dat is ook duidelijk.

★ ★ ★

Toch heeft ds Velema gelijk als hij stelt dat de eenheid binnen de Chr. Geref. Kerken een waardevol iets is en dat men degelijk rekening dient te houden met dat deel dat nu eenmaal een beetje wantrouwend tegen ons aan kijkt. Het is niet zo verbazingwekkend dat men wantrouwig is.

Om te beginnen is het wel eens goed om te erkennen dat in 1892 de Chr. Gereformeerden gelijk hadden met te weigeren mee te gaan met de Vereniging. De vrees voor de leer van dr A. Kuiper was er terecht. Het latere verloop van de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken heeft dat wel degelijk aangetoond. Laten wij nu om het wantrouwen zo veel mogelijk weg te nemen dat maar heel gewoon erkennen. Geen zondaar wordt er minder van als hij fouten, zonden of gebreken erkent. Integendeel. Geen gemeenschap van zondaren, een gemeente en gemeenten, wordt er minder van als men zonden of gebrek aan inzicht erkent. Daarbij

dient nog wel gezegd te worden dat het erg makkelijk is zonden van voorouders te erkennen, als men de solidariteit in de schuld niet kent. Daniël 9; Nehemia 9.

Verder is de geschiedenis van de Vrijgemaakte Kerken — dus van die Gereformeerde Kerken die eindelijk (!) braken met de veronderstelde wedergeboorte — ook een nare. De farizeïstische sectarische tendenz was zo evident voor iedereen die niet van eigen gelijk bij voorbaat overtuigd was, dat het geen wonder is dat er onder de Chr. Gereformeerden mensen zijn, die ons wantrouwig bekijken.

En daar komt wat het heden betreft nog wel wat bij. Allereerst is er wel de stroming rond het Seminarie. Heel kort geformuleerd komt het Seminarie-streven toch hierop neer dat men van mening is dat alle andere opleidingen voor predikant niet goed zijn. Dat dus ook Apeldoorn een niet-schriftuurlijke opleiding is. Dat de Chr. Gereformeerden hierover niet erg gesticht zullen zijn, is wel te verwachten. Wie een klein beetje op de hoogte is weet hoe emotioneel-gevoelig de opleiding in Apeldoorn ligt. Men heeft een liefde voor de eigen opleiding die doet denken aan de School- of VU-supporters uit de dertiger jaren in onze kerken. Kwam je toen of aan de VU of aan de School, je kon rekenen op onenigheid. Hoe lang heeft dat geschil niet de verhoudingen vertroebeld in de Gereformeerde kerken. Afgedacht van het feit of de Seminarie-mensen in onze kerken Apeldoorn terecht een brevet van onvermogen geven, zou het toch wel eens goed zijn als ook van die kant gehoord werd dat men geen principiële bezwaren heeft tegen eenwording tussen onze kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Daar komt bij dat mij het Seminarie-streven duister is. Ik meen dat ik alle publicaties goed gevolgd heb. Ik begrijp dat men bezwaren heeft tegen ongelovige wetenschap. Ik begrijp dat men bezwaren heeft tegen overheersing van de bestudering van Gods Woord door de wetenschap. Ook door de theologie. Ik kan — met enige moeite — iets vermoeden van het bezwaar dat men heeft om de theologie en wetenschap te noemen. Dat bezwaar deel ik niet. Ik heb K. J. Popma op dit punt nooit begrepen. Op dit punt begrijp ik het „Seminarie” ook niet. Maar ik kan het vermoeden. Maar hoe al deze bezwaren tegen Apeldoorn kunnen gelden is me niet duidelijk. De publicaties van Seminarie-kant zijn, afgedacht van enkele onbekookte aanvallen op medewerkers van dit blad, niet erg duidelijk en zeker niet erg overtuigend. Het lijkt me dat alle bezwaren tegen de overheersing van „de” wetenschap gedeeld worden in zeer wijde kring in de Chr. Geref. Kerken. Waarom dan toch een „eigen” opleiding? Is dat geen ongemotiveerd wantrouwen? En rea-

liseert men zich niet een obstakel op te werpen tegen de eenwording? In dat verband is het overigens uitermate naïef van Velema om de artikelen van drs H. de Jong over het Schriftgezag in dit blad te noemen als voorbeeld van verdeeldheid bij ons. Zij die bezwaren hadden tegen die artikelen hebben vast en zeker óók bezwaren tegen wat Prof. Oosterhoff over Genesis te berde heeft gebracht. Ik vermoed dat Oosterhoff's opinie in Seminarie-kring juist als voorbeeld zou kunnen dienen hoe de wetenschap een ongeoorloofde greep krijgt op de theologie. En om dan bezwaren uit juist die kring tegen De Jong aan te voeren voor eigen mening is kortzichtig.

Vervolgens is er in onze kerken véél meer waardering voor wat ik zou willen noemen „ongeregelden”. Bij ons ben je steeds weer verbaasd hoe zeer men wat de regels van het kerkelijk samenleven vervallen is van het ene uiterste in het andere. Er is vrijwel geen experiment of het wordt bij ons wel geprobeerd en graag. Bij ons denken we maar al te veel dat het overboord zetten van elke traditie een goede zaak is. Te veel vergeet men dat in de traditie vaak ook iets is van het gelovig nadenken uit vroeger tijden. Efeziërs 3 : 17, 18.

Denken de meeste Chr. Gereformeerden nogal „hoogkerkelijk”, bij ons is „laagkerkelijkheid” troef. Vele kerkeraden bij ons laten b.v. mensen voorgaan die daartoe kerkelijk niet bevoegd zijn. Van alle mogelijke opleidingen uit binnen-

en buitenland bestijgt men de kansels. Het „heil der kerken” dient als uitvlucht om maar raak te doen. En allerwege treft men voorgangers aan die zonder aan een vaste gemeente verbonden te zijn her en der voorgaan. Dat is een ontwikkeling die ik betreurt. Als men in de Chr. Geref. Kerken leidt aan een overschatting van het ambt van predikant — en het jaarboek is er om dat te bewijzen — bij ons is er duidelijk een zeer sterke onderschatting.

Strakke regels zijn bij ons haast een taboe. Bij de Chr. Gereformeerden zijn ze regel. De aandacht die ds Velema in het jaaroverzicht besteedt aan besluiten van classicale vergaderingen e.d. is langzamerhand bij ons ondenkbaar. Maar al die ongeregelheden samen maakt van onze kant de sfeer om tot vereniging te komen moeilijker. Er is weinig aandacht en gevoel voor de zwakheden van anderen. Wat dat betreft zijn we echte vrijgemaakte gereformeerden uit de school van Kuiper.

★ ★ ★

Als ds Velema gelijk heeft in zijn suggestieve vragen dat de belangstelling voor eenwording aan het afnemen is, dan zou dat zeer te betreuren zijn, maar dan hebben wij in ieder geval niet alles gedaan wat mogelijk is om die belangstelling te stimuleren.

Maar er is meer. Daarover een volgende keer.

17 mei 1980

DE AKKER

Ik ben een keurig-nette akker, Heer.

Roerloos lig ik binnen de vaste perken.

'k Laat mij gedwee van tijd tot tijd bewerken, maar desondanks groeit er zo weinig, Heer.

Hemelse Landman, als U op een keer mijn dooie akkertje komt inspekteren, let dan goed op mijn mooie populieren, maar kijk niet naar mijn schaam'le graantjes, Heer!

Hij antwoordt mij: „Ik maak in rechte voren weerbarstig klei tot bedding voor het zaad. En waar Ik zaaiend over de akker ga,

daar weet het land de Landman te behoren, daar geeft het vrucht en levert het zijn koren, dat in de schuren van de Meester gaat.”

Johan Maardapper

D. W. L. Milo / Dalmally

Sint Kilda - sociaal leven

Vandaag vragen velen zich af: hoe zou het leven in een afgelegen kolonie er uit zien? Zou het mij bevalen? Ben ik een Robinson Crusoe? Zou ik er in passen? En makkers, wie het maatschappelijk geraas te wild wordt, verzuchten soms: je zou naar een eenzaam eiland willen vluchten om van al die misère af te zijn.

Inderdaad zijn er herhaalde pogingen ondernomen, om met enkele vertrouwde vrienden een nieuw leven op te bouwen. Van de laatste eeuw weten we van de kolonie Walden, door Frederik van Eeden in 1898 te Bussum gesticht; dit naar aanleiding van een gelijknamige roman van H. D. Thoreau, die hetzelfde beoogde. Van Eeden's experiment is na tien jaar verlopen: de meegebrachte meningen botsten en het geld raakte op. Weinige jaren later stichtte F. A. Molijn uit Rotterdam de werkgemeenschap „Maatschappij de Veluwe” te Nunspeet, die het jaren volhield voor zij in een boterfabriekje, een verf fabriek en een aantal eigen woningen uiteenviel. Zo zijn er meer pogingen tot een heilsstaat gedaan. Een van onze vrienden hier noemde zijn huis Walden; ook hij is een idealist en zou graag eens opnieuw beginnen.

Zo leverde de Schotse kolonie Sint Kilda, nu vijftig jaar geleden opgeheven, een hoeveelheid sociale ervaring, die geen potentiële koloniebouwer kan missen. Want deze kolonie viel niet uiteen door meningsverschillen — die zijn nooit gebleken; of door geldgebrek — men heeft er nooit geld gekend. Eigenlijk moet gezegd worden dat de kolonie na vele eeuwen een natuurlijke dood stierf, waarbij de Britse overheid een handje hielp. Want de grond raakte uitgeput, het isolement raakte door toerisme verzwakt en de wereldprijzen voor hun producten werden onvoldoende om de landpacht op te brengen.

U ziet: twee van de drie factoren lagen aan de buitenwereld. Sint Kilda stak te veel af bij het „normale”. De stoom-, later de motorschepen, brachten contacten in de zomermaanden: het isolement beschermde steeds minder. Men voelde zich een rariteit, een kijkspul. En volkomen autarkisch kan waarschijnlijk geen enkele kolonie zijn, zelfs Rusland niet. Altijd blijven er wensen en behoeften over, die alleen door handelsverkeer kunnen worden bevredigd. Maar de genadeslag kwam van de regering.

Het onderwijs stond op te laag niveau, voldeed niet aan de wet; dat deerde overigens de Kildans niet. Die hadden geen schrijfonderwijs of Engelse les nodig, omdat ze met niemand correspondeerden. Hun rekenkunde moest bijgewerkt worden — maar die zouden ze wellicht nooit gebruiken. Hun aardrijkskunde was zeer onvoldoende; maar op de kaart van het Koninkrijk stond hún eiland niet eens vermeld. Een maatschappij, die leefde bij de rede, meende de Kildans gelukkig te moeten maken met haar Aufklärung. Men moest gemotiveerd en politiek geïnteresseerd worden. Men moest de eeuwen van achterstand inhalen!

—o—

Dat leven op Sint Kilda had natuurlijk zijn eigen aard gekregen, door eeuwenlange traditie gebouwd en gecorrigeerd. Van ouds af leefden daar mannen, vrouwen en kinderen, in zekere verhoudingen. Die verhoudingen werden door de natuur, mede door de landheer en vooral door de Bijbel bepaald. De man was superieur; zo zegt het de Bijbel en hij deed het denkwerk. De vrouw was ondergeschikt, want goed in staat het zware werk te doen. De kinderen werden in alle eilandelijke deugden opgevoed teneinde later de strijd om het bestaan over te nemen. De vogels, de eieren, het drinkwater en de groenten waren door God hun tot onderhoud gegeven. Uit de wol kon men zich eerbaar kleden, met turf kon men het huis warm houden.

Dat huis was tot 1850 een natuurstenen hut zonder vensters, zonder schoorsteen, maar met plaggendak. Pas daarna werden het eenvoudige gemetselde stenen huizen, door de landheer geleverd. Elk huis had twee vertrekken en twee ramen; plus een deur die niet op slot kon, want alleen de wind en de regen werden buitengehouden. Nog geen eeuw hebben de koeien buiten de huiskamer doorgebracht; tot 1850 brachten ze warmte en gezelligheid — ook mest — in de huizen. Die mest werd overigens zorgvuldig bewaard, door de vrouwen bewerkt en samen met de mensmest naar het land gebracht.

Maar dit sobere en harde leven bouwde een zelfwegcijferende gemeenschapszin. De mensen hadden elkaar nodig. Niemand noemde iets zijn eigendom, buiten de gemerkte schapen. Ieder, die zich aan het gemeenschapsleven onttrok, verraadde de kolonie, riskeerde haar ondergang, ook zijn eigen ondergang. De primaire armoede, de strijd om het bestaan van de kinderen, bond allen samen. Van de Hooglanders en de Eilanders is wel eens geschreven: deze sobere mensen vormden een sterk en gezond ras, vol natuurlijke moed. (Ze zijn dan ook altijd de beste soldaten geweest, die zelf om de frontposten vroegen.)

Hun leefwijze was dus strikt democratisch, zoals in 1831 al werd gerapporteerd. Alle beslissingen werden (door de mannen) gemeenschappelijk genomen. Alle activiteiten gingen voor gemeenschappelijk risico. Er was geen wetskennis, alleen bijbelkennis. Twee maal per jaar kwam een officieel persoon — maar dat moest die persoon weten. Waren de schapen dan privé bezit — bij verlies bleek er een onderlinge verzekering te bestaan waarvan niemand boek hield. Kennis, ervaring, inzicht — alles werd uitgewisseld, tot gemeenschappelijk bezit herleid. Iemand, die ooit aan wal was geweest, werd uitgehoord; dagenlang kon men spreken over de prijs van een spade in Glasgow.

Bij de vogelvangst werd volstrekt eerlijk gedeeld. Weduwen en invaliden kregen hun portie zo goed als de werkers. Kinderen beneden 9 jaar een halve portie, tot 11 jaar driekwart portie. De predikant en eventueel de schoolmeester waren van buitenaf gezonden; die kregen hun portie niet als recht maar als geschenk.

Dat gemeenschappelijk beslissen had ook zijn schaduwkanten. Toen iemand in zijn slaapafdeling een houten vloer wenste was de overweging: dat kan eenvoudig niet, want er spoelt nooit genoeg wrakhout voor alle slaapkamers aan. Uitte iemand de wens om een schaap te slachten, dan betekende dit dat allen een schaap gingen slachten. Schapenvlees werd als een lekkernij beschouwd, waarop men zich alleen tracteerde na algemene en bezonken overleg. Drank, indien halfjaarlijks en mondjesmaat aange-

'Timotheüs' laat van zich horen

De Stichting „Kinderwerk Timotheüs” houdt twee maal per jaar zg. workshops, dit zijn instructiedagen voor werkers in het kinderevangelisatiewerk. Men kan daar materiaal bekijken en kopen, er wordt instructie gegeven over vertellen, werken met flanelbord e.d. Er worden nieuwe liedjes geleerd, werkjes gemaakt, kortom wie er naartoe gaat, heeft weer nieuwe inspiratie om op zijn kinderclub de kinderen het evangelie door te geven.

Op de workshops die „Timotheüs” vorig voorjaar (1979) organiseerde, hield Meta Knecht, de initiatiefneemster van het Timotheüs-werk, de volgende toespraak.

Het Jaar van het Kind 1979

Hebt u wel eens opgemerkt hoeveel aandacht de bijbel besteedt aan het Paasevangelie in verhouding tot het verhaal van Jezus' geboorte? De evangelisten Mattheüs, Marcus, Lucas en Johannes wijden samen vier hoofdstukken aan de geboorte van Christus (Marcus en Johannes schrijven er zelfs niet over), terwijl zij voor het lijden en de opstanding van de Here Jezus dertien hoofdstukken nodig hebben. Als u dit gegeven eens vergelijkt

met de tijd en de moeite die wij in het kinderclub- en zondagsschoolwerk besteden aan die twee heilsfeiten, blijkt dat Kerstfeest verreweg de meeste aandacht krijgt. Pasen moet het met heel wat minder doen, om van Hemelvaart en Pinksteren maar niet te spreken. Dit moet ons aan het denken zetten. Om die reden onder meer organiseert „Timotheüs” ook workshops in het voorjaar, zodat u gestimuleerd wordt dit belangrijke gedeelte van het Evangelie te behandelen op uw club.

—o—

Ik zou nu met u willen nadenken over een paar Schriftgedeelten, en wel:

Mattheüs 26 : 6-12 (de zalving)

Lucas 23 : 55-24 : 5 (de vrouwen met de specerijen; opstanding van Christus);

Mattheüs 28 : 5-10 (de vrouwen na de opstanding).

Eerst wil ik uw aandacht bepalen bij het laatste gedeelte (Matth. 28 : 5-10). De vrouwen bij het graf krijgen tweemaal een boodschap.

Eerst van de engel, die zegt:

- wees niet bevreesd
- Hij is opgewekt
- zeg Zijn discipelen dat Hij hen voorgaat naar Galilea.

voerd, was voor een bruiloft of voor een zieke. In zes eeuwen van feodaal bestuur hebben de MacLeods niets gewijzigd.

—o—

Waren de vrouwen bijzonder geschikt voor zwaar werk — ze kregen de kansen. Het verzamelen en vervoeren van mest werd al genoemd. De lasten wol, door mannen geschoren en aangevoerd, werden door de vrouwen van de steiger naar huis gedragen. De aangevoerde vogels werden eveneens door de vrouwen gedragen, tot lasten van 90 kilo toe, en in de schuren te drogen gehangen. Het bewerken van de akker, het melken van rundvee en schapen, hoe ver ook afgelegen, het kaarden van de nieuwe wol, alles werd haar toevertrouwd. Turfsteken was vrouwenwerk. Is het spinnen al genoemd? En als ze eens niets anders te doen hadden lag het eeuwige breiwerk te wachten. Zo zuinig ging men met natuurproducten om, dat het allereerste gras van de rotsrichels geplukt werd, waar zelfs geen schapen — alleen vrouwen op blote voeten — bij konden komen!

Natuurlijk hadden de mannen ook hun werk. Eerst het denkwerk, dat de kolonie overeind hield. Dan alles wat met de boten samenhang, de touwen en al die zaken waar levens van afhingen. Alle werk van schapenschieren en vogelvangen is al genoemd. In de wintermaanden weefden de mannen het bekende wollen tweed. Het maken van alle gerei, weefgetouw, hamer, touwlijnen, was ook mannenwerk; aangezien het eiland geen boom had, moest veel van wrakhout worden gemaakt.

Nu is het bij zulk een eeuwenlang isolement begrijpelijk, dat niet alle ingevoerde spullen gehanteerd konden worden. Toen de landlord eens een paar zakken cement stuurde, om de kerkvloer te verharderen (die bestond net als thuis uit aangestampte grond) lieten de mannen dit „stof” voorlopig buiten de kerk staan, tot zij er tijd voor hadden. Maar toen ze aan de vloer wilden beginnen was er een wonder gebeurd: het „stof” was rots geworden!

—o—

Dan van de Here zelf; ook Hij zegt:
— wees niet bevreesd
— zeg mijn discipelen dat zij naar Galilea gaan.

Die afspraak (naar Galilea gaan) moet wel erg belangrijk geweest zijn. Wat had de Here Jezus hen dan te zeggen in Galilea?

Laten we nog een gedeelte lezen, en wel Matth. 28 : 16-20.

De discipelen gingen — sommigen twijfelden.

De boodschap van de opgestane Heer daar in Galilea was:

— Mij is gegeven ALLE MACHT
— gaat dan heen
— maakt al de volken tot mijn discipelen
— doopt hen, leert hen onderhouden
— en zie, **Ik ben met U.**

—o—

Ik geloof dat u niet toevallig op deze workshop bent. Al weken lang hebben wij als Timotheüs-team voor u gebeden. Ik geloof dat u hier bent omdat de Here een afspraak met u heeft, Hij wil u iets zeggen.

Hij wil u iets zeggen. Dit is het „Jaar van het Kind 1979”.

U bent allen betrokken bij het werk onder de kinderen. Maar maken wij de kinderen tot Zijn discipelen, leren wij hen onderhouden „al wat Hij ons bevolen heeft”? Hebben wij Jezus' opdracht werkelijk verstaan of ... zijn wij als de discipelen?

Er staan veel verschillende dingen over de discipelen in de bijbel.

Ergens lezen wij: „Wij hebben **alles** prijsgegeven en zijn u gevolgd.”

Velen van u hebben dat ongetwijfeld ook gedaan: u zou leuke cur-

sussen kunnen volgen, b.v. in pottenbakken of talen leren of een prettige baan zoeken en voor een caravan sparen. Maar u hebt dat alles prijsgegeven om deel te hebben aan het Koninkrijk Gods. U bent druk bezig met huisbezoeken, lid van de liturgiecommissie, kortom een meelevend lid van uw gemeente. Of niet? Hebt u het wellicht zó druk met die paar broeders en zusters die u niet begrijpen kunt, met het overdenken van kritiek op uw voorganger, dat al uw energie daarin gaat zitten? Nee toch, hoop ik. U hebt dat alles prijsgegeven — net als de discipelen.

Tja, die discipelen.

Weet u wat zij deden toen er **kinderen** bij Jezus werden gebracht? Zij die alles opgaven om Jezus te volgen?

Zij **verhinderden** dat. Overigens met de beste bedoelingen.

In Marcus 10 : 13 staat: „Toen Jezus dat zag, nam Hij het **ZEER KWALJK**.”

Hoe is het met de kerk van Jezus Christus in Nederland?

Moet de Here het ons zeer kwalijk nemen dat we de kinderen niet werkelijk hoogachten? Moeten de V.N. een „jaar van het kind” uitroepen om ons wakker te schudden? Wij zijn toch als de wereld? Die roept 1979 uit tot het jaar van het kind. Commissies zijn gevormd, organisaties geboren, geld is losgekomen. Elk kind krijgt via de school een persoonlijke brief. Nèt echt.

En datzelfde jaar 1979 begint met een belangrijk regeringsbesluit. Zal Nederland het werkelijk bestaan het jaar van het kind te beginnen

Er zijn vele rapporten aan de verontruste maatschappij gezonden: van de postdienst, die zich over de hoge kosten van een postzending beklaagde; van predikanten, die verklaarden dat buiten hun gezin niemand met een vork at; van artsen, die over bijzondere ziekten en sterfgevallen rapporteerden; van specialisten, die van inteelt spraken; van een „socioloog” in 1850: „het is ongelooflijk, zulk een aparte gemeenschap in het verst verwijderde deel van ons zo nijvere koninkrijk” (proeft u het gebrek aan nijverheid op Sint Kilda?) „en ze zijn niet eens politiek geïnteresseerd.” De rapporten meldden ook van hongersnoden in 1885 en 1912 door misgewas en storm. Had ds Macaulay in 1758 al niet geschreven: door zijn natuur alleen levert dit eiland kluizenaars op?

Dat kon zo niet doorgaan in een verlichte maatschappij. Zo zond de overheid, het parlement gehoord hebbende, de verpleegster in 1927 naar Sint Kilda. In drie jaar tijd had ze de bevolking rijp voor evacuatie.

De anomalie was opgeheven. Maar het werk een minitragedie voor alle betrokkenen. Het bindmiddel van de gemeenschap was hun trouw geweest; die werd vervangen door geld, waarmee ze niet konden omgaan. Hun veiligheid lag in het samenwonen; nu kwamen ze mijlen uiteen te wonen. Hun streven lag in het voortbestaan van hun soort; nu zaten ze in een prestatie maatschappij, waarin ze hun stem niet konden mengen. Verschillende mannen zijn bij Staatsbosbeheer aangesteld — die nog nooit een boom hadden gezien.

Toen de evacuatie werd voltrokken hebben ze geen hulp aanvaard, zelfs niet van de marine. Persoonlijk brachten ze hun kleren en weefgetouwen aan boord. De ouderen waren bedroefd. „God moge vergeven, wie ons hier hebben weggehaald”, zei een van hen. Elk huis liet, naar Schotse gewoonte, de open Bijbel op tafel liggen, voor de deur dicht te trekken. Sommige bijbels lagen bij Exodus open. De mensen van Sint Kilda hebben hun lot uit Gods hand aanvaard.

met het besluit 500 kinderen per dag te laten vermoorden? (Dit slaat op de abortuswetgeving, begin 1979). Zo worden de kinderen, ondanks al die mooie plannen het kind van de rekening.

En wij dan? Gods gemeente, het koninkrijk dat Hij bouwt. Waar liggen onze prioriteiten? Houden wij onszelf iets voor — of zijn we werkelijk bewogen met de nood van de kinderen? Dit jaar zal het uitwijzen. Ik wil nog even met u teruggaan naar het verhaal van Maria, die kostbare nardus-mirre over de Here Jezus uitgoot (Matth. 26 : 6-12). Kijkt u eens naar de reacties van de discipelen: waartoe die verkwisting, wat hadden we niet met dat geld kunnen doen!

Ook zonde (n.b. zonde betekent: het doel missen).

Algemene verontwaardiging.

Leest u nu nog eens Lucas 23 : 55-24 : 3.

Toen de vrouwen specerijen bereid hadden en naar het graf gingen, waren zij **TE LAAT**. Jezus was al opgestaan, het was niet meer nodig. **TE LAAT!** Ondanks het feit dat zij de Here Jezus volgden. Zij hadden wel kritiek op Maria, maar **die** was op tijd. Van te voren zalfde zij Jezus als een voorbereiding op Zijn begrafenis.

Soms, broeders en zusters, benauwt het mij als ik de houding van Christus' kerk ten opzichte van het kind zie.

O, ik zeg niet van úw gemeente. Misschien zijn er vele activiteiten, vele gegronde redenen om de beste krachten in de gemeente aan te trekken als ouderling, desnoods als jeugdleider.

De beste krachten voor de kinderen? De allerbeste? Dat is zonde. Dat kunnen een paar ongetrouwde juffrouwen en een paar tieners toch ook? Een opleiding, training? Waarvoor? Een verhaal vertellen kan toch iedereen!

Als er zó in uw gemeente gedacht wordt — als u zo denkt — komt u **TE LAAT!**

Dan hoeft het niet meer.

De krachten der wereld hebben zich al verzameld. Niet opvallend, maar in stilte is een revolutie gaande. Het **denken** van de kinderen is de inzet. Doel is: vernietiging van het gezag van Gods Woord, van het gezin, van werkelijke waarden en normen. Het heet „werken voor een betere wereld.”

Maar het is een leugen.

Het Woord van God zegt „Het is volbracht”. Jezus behaalde de overwinning. Er **komt** naar Zijn belofte een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waarop gerechtigheid woont.

De wereld zegt: niets is zeker, niets is waar, dat betekent: niets is de moeite waard. Er zijn geen normen, er is geen zekerheid, geen veiligheid.

Groeien de kinderen zo op, ook onze? Ja. Zelfs op christelijke scholen wordt soms het gezag van Gods Woord aangetast. Vele gezinnen staan wankel.

En wat doen wij?

De Here Jezus komt spoedig terug. Nu moeten wij werken, terwijl het nog dag is.

1979 — jaar van het kind. Gods Koninkrijk breekt baan, hier en daar horen we van opwekkingen. Vele jonge mensen komen tot ge-

loof. Zal het de kinderen voorbijgaan?

De Here zegt u vandaag: gaat dan heen.

Een heel jaar om de blijde boodschap te brengen, in kinderclubs of vakantie-bijbelschool. Deze boodschap: God heeft jou lief, Jezus wil ook jouw Redder zijn.

Doet u mee? Redt de kinderen voor Christus en Zijn kerk. De kinderen van de gemeente, uw eigen kinderen. Grond hen in het Woord; lees samen, bid samen. Kennis alleen is niet genoeg. Zij moeten kennen met hun hart; voordat „de kwade dagen komen” (denk b.v. aan de middelbare school).

De Here zegt „Ik ben met u.”

Maar wij hebben onze bedenkingen. Leest u maar in de bijbel hoe verschillende mensen reageerden op Gods roepstem. Mozes zei: Wie ben ik? Gideon voerde aan: Mijn geslacht is het minste in Manasse en ik ben de jongste van mijn familie. Jeremia bracht er tegenin: Ik kan niet spreken, want ik ben jong. En Paulus: Ik vervolgde de gemeente.

Ik weet niet welke excuses u aanvoert. Leest u deze roepingsgeschiedenissen er eens op na. Het antwoord is steeds: Weest niet bevreesd — Ik ben met u. Met andere woorden: het doet er niet toe wie u bent, het gaat erom wie Ik ben.

En Ik ben met U.

Let niet op uw omgeving, zelfs niet op het commentaar van de „discipelen” c.q. uw gemeente, maar wees bereid om te gaan als Hij u roept.

Stichting

Kinderwerk Timotheüs,

Beukenlaan 28, Eindhoven

de redactie ontving

Ds S. J. Popma, „Ik ben er toch!” ... no. 13 uit de serie Pastorale Handreiking. Uit de inhoudsopgave: „Tegen de moedeloosheid, de bitterheid, angst en vrees, het isolement. 60 pag., f 8,90. Voorhoeve, Den Haag.

Marinus van den Berg, Als ouderdom pijn doet ... no. 12 uit de serie Pastorale Handreiking. „In dit boek gaat het over die ervaringen, die pijn doen in het leven van ouder wordende mensen, Ruim 100 pagina's; f 12,90; Voorhoeve, Den Haag.

Dr H. Andriessen, Verlangen en volwassenheid — Beschouwingen over levensloop, zinsbeleving en pastoraal handelen, no. 14 uit de serie Pastorale Handreiking. „De pastorale omgang met mensen wordt aan de hand van de menselijke levensloop in kaart gebracht per levensfase worden er suggesties gegeven welke vorm de pastorale zorg daarin aanneemt. 114 blz., f 15,90; uitgever: Voorhoeve, Den Haag.

Handboek van de geschiedenis van het Christendom, ned. bewerking door dr A. J. Jelsma. „... vooral ligt de nadruk op de groei van en de beweging binnen het christendom...” Met talrijke kaarten, tabellen, schema's en foto's; ruim 650 pagina's, f 59,50; Voorhoeve, Den Haag.

Simon Tugwell, Heeft u de Geest ontvangen? Zijn gaven in deze tijd. In dit boek (tweede druk) wil pater Tugwell een bijdrage leveren aan het fundamentele zoeken naar de betekenis van het Evangelie in een tijdperk waarin de christenen in de ker-

ken geconfronteerd worden met de pinksterbeweging. 180 blz., f 16,90; Kok, Kampen. Verschenen in de serie Nieuw Leven.

Mary Phraner Warren, Het land waar het kerstfeest begon, naar negentiende-eeuwse gravures en tekeningen. „Dit boek bevat het verhaal van het land en het volk waar het kerstfeest begon.” 118 blz., f 24,90; uitgever: Kok, Kampen.

Basisbijbel — foto's, tekeningen en bijbelteksten; 140 pagina's, f 16,50; uitgegeven door Kok, Kampen.

Samen op weg, samen belijden; de belijdenis van 1967 van de Verenigde Presbyteriaanse Kerk in de Verenigde Staten van Noord Amerika; ingeleid en vertaald door dr B. Rogers en drs J. Slomp — 46 pagina's, f 7,50; Kok, Kampen.

Prof. dr W. H. Velema, Midden in de maatschappij, over ethiek en samenleving — ter sprake komen onder andere: het menselijk leven, onderwijs, pastoraat, massamedia, huwelijk, geloof en ongelooft, communicatie, en het gezin. 160 blz., f 19,50; Kok, Kampen.

Dr G. J. D. Aalders, De grote vergissing, Kerk en staat in het begin van de vierde eeuw. „Het boek spitst zich toe op de bekende strijdvraag, of Constantijn een overtuigd christen is geworden... dan wel of hij door zich als christen voor te doen uit pragmatische overwegingen de kerk aan zich wist te binden.” 162 blz., f 19,90; Kok, Kampen.

Drs W. Verboom, Levenswijs, parels uit het Spreukenboek. 91 pagina's, f 10,90; Kok, Kampen.

Maranatha kalender 1980, onder redactie van ds Jac. van Dijk ds L. H. Kwast, ds J. Overduin, ds G. Spilt — f 9,85; Kok, Kampen.

Dr H. Jagersma, Geschiedenis van Israël in het oudtestamentische tijdvak — „Dr Jagersma... beschrijft in dit werk de voorgeschiedenis met de periode van de aartsvaders om deze voort te zetten met de geschiedenis van Israël en Juda tot ± 330 vChr.” 328 blz., f 49,90; Kok, Kampen.

De mogelijkheid bestaat dat op een of meerdere van de aangekondigde boeken ineen recensie teruggekomen wordt.

van de zending

HET SPANJEWERK

Ongetwijfeld zult u nog onze noodkreet u herinneren, die wij alle kerkeraden in september vorig jaar deden toekomen. De bodem van onze kas was toen zichtbaar en het drukken van lectuur moest worden opgeschort. Maar de Here heeft ons roepen gehoord en van alle kanten kwam hulp, zodat 1979 afsloot met het recordcijfer voor ontvangsten van ruim f 156.000,—. De opdracht tot drukken kon worden gegeven en het werk mag voortgaan. Er is tegenwoordig wel heel wat evangelische lectuur in het Spaans, maar o zo vaak heeft het weinig inhoud, is oppervlakkig of subjectivistisch en mist de kracht van het reformatorisch belijden. Tal van gemeenten in Spanje en Latijns Amerika vertonen daarvan de gevolgen. Er is vaak heel gebrekkige bijbelkennis. Allerlei bijgeloof en ook spiritisme spelen een grote rol en het

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Saul (1)

De teleurstellingen zijn Samuël niet bespaard gebleven. Hij heeft als richter een zware taak vervuld, hij heeft het geloof behouden maar aan het eind van zijn leven moet hij ervaren dat zijn zonen niet in zijn wegen gaan (1 Sam. 8 : 3, 5). Zij komen niet in aanmerking om het volk van God verder te leiden, ook al stelt Samuël hen eerst als zijn opvolgers aan (1 Sam. 8 : 1). Dat is niet alleen een teleurstelling voor Samuël maar ook voor het volk zelf. Bovendien zijn de oudsten het beu geworden om telkens een andere richter te hebben, ze hebben om zich heen gekeken naar andere volken en ze zijn jaloers geworden op de volken die door een koning worden geregeerd. Ze willen niet

alleen een onzichtbare koning zoals de God van Israël, maar een aards koning die ze kunnen zien.

De oudsten van het volk komen bij Samuël om hem dit te vertellen. Deze is teleurgesteld en gegriefd, hij bidt tot God en verwacht van Hem een antwoord. Dat antwoord komt, wellicht anders dan Samuël denkt.

God zegt: „... zij hebben u niet verworpen, maar Mij hebben zij verworpen”.

God is toornig omdat Israël de bijzondere verhouding tussen Hem en het volk niet ziet en erkent. Het koningschap van Hem over Israël is immers onvergelykbaar met dat over andere volken. Israël wordt rechtstreeks door God geregeerd.

De glans van Israël's Koning is veel groter, vooral anders; dan die van alle aardse koningen bij elkaar. God vindt het niet erg dat het volk naar een koning verlangt, dat mag (Deut. 17 : 14-20), maar God zal een koning geven op zijn tijd. Het volk moet kunnen wachten, afwachten.

Toch moet Samuël op Gods bevel het volk antwoorden dat het een koning zal krijgen. Het is de moeite

waard om 1 Sam. 8 eens rustig na te lezen, wat voor een les Samuël het volk meegeeft.

—o—

Er zal een koning komen. God brengt Samuël op een bijzondere manier in contact met Saul.

Het eerste optreden van Koning Saul is ongetwijfeld wijs. Hij doet alsof hij doof is als hij de uitlatingen van een aantal ontevreden hoort (1 Sam. 27). Als er een vijand komt grijpt Gods Geest Saul aan (1 Sam. 11 : 6), hij neemt de leiding en verslaat de vijand. Het gevolg is dat het koningschap van Saul wordt bevestigd te Gilgal. Na het afscheid van Samuël (1 Sam. 12) is Saul de enige die moet regeren onder Gods leiding. Al spoedig blijkt dat hij zijn eigen leiding stelt boven die van God. Saul ziet zich niet als een door God gezonden koning voor het verbondsvolk. Hij wil een koning zijn als andere vorsten. Hij kiest ten slotte voor zichzelf, voor eigen inzicht. Duidelijk blijkt dat in 1 Sam. 13. Saul moet beslissen. Samuël heeft aan Saul het bevel

gegeven om te wachten met de strijd tegen de volken, totdat hij zelf is gekomen om brandoffers te brengen. Maar Saul kan niet wachten, hij meent dat er te veel op het spel staat, hij gaat zelf offeren (vs. 12). Saul ziet Gods wijsheid als dwaasheid.

Als Samuël komt, komt hij met Gods straf voor Saul: „Maar nu zal uw koningschap niet bestendig zijn” (vs. 14). Als Saul zijn eigen eer stelt boven de eer van God, is hij een onbruikbaar instrument voor God.

Dat betekent niet dat God Saul loslaat. Hij strijdt met Saul mee, Hij zegent het werk van Saul nog in het werk waardoor Israël moet worden bevrijd. Zó lankmoedig is de God van Israël.

De verdere geschiedenis van Saul laat zien hoe hij steeds verder van God afdwaaft. Hij moet de Amelekieten verslaan en doden (1 Sam. 15), God wil vergelding, Zijn uur is gekomen, maar Saul gaat naar eigen inzicht te werk. En als Samuël dan weer komt om hem te straffen voert hij een komedie op waarvan de HERE slechts gruwen kan (vs. 13 e.v.).

recht zicht op het geloof als gave Gods en op de vastheid van Gods beloften ontbreekt.

Door de vorming van Bijbelkringen wordt gepoogd om de kerkleden te bereiken, opdat die weer op hun beurt in hun eigen omgeving de blijde boodschap van Gods genade kunnen doorgeven.

Laten we u uit een brief eens voorlezen hoe bijv. ds Horacio Prado in Quito, Ecuador, over het werk schrijft: „Ik kan u berichten dat de boeken zijn aangekomen en als God het mij vergunt houd ik een vergadering in Guayaquil met ongeveer dertig predikanten van verschillende kerkgroepen. Het wordt een bijeenkomst zoals die in Quito vorig jaar om aan ieder boeken uit te reiken en uiteen te zetten hoe belangrijk het is de ganse waarheid der Schrift te leren kennen. Deze predikanten zien met ongeduld naar de bijeenkomst en naar de boekuitreiking uit. De vergadering zal worden opgenomen op een cassette, zodat u uzelf kunt overtuigen van de belangstelling voor de boeken onder deze predikanten in Guayaquil. Tegelijkertijd met de boekuitreiking wil ik elke predikant 10 Bijbels geven voor het bestuderen van de onderwerpen uit de boeken bij het licht van de Schrift met 10 leden van elke gemeente, leden, die daarvoor door hun geloofskennis in aanmerking komen en die dit onderwijs weer zullen kunnen doorgeven aan hun medekerkleden. Op deze manier hebben we in Quito reeds de gezonde leer kunnen doorgeven en zijn we begonnen de kinderen te dopen, die men voorheen niet wilde dopen. Vorige maand werden er 6 gedoopt, nog wel met vragen, want het is een hele stap van onderwijs naar praktijk. Als we onszelf dit doel te bereiken niet stellen, is het geld van God voor dit onderwijs niet goed besteed. Daarom vraag ik u ook verdere hulp om dit werk te kunnen voortzetten. De vergadering in Guayaquil wordt begin mei gehouden. Ik verzoek U om met spoed het Bijbelgenootschap in Quito te machtigen mij 300 Bijbels ter beschikking te stellen nodig voor uitreiking aan de predikanten. Veel Baptistische predikanten zullen aanwezig zijn. Hun velangstelling is groot”. Broeders, dit voorbeeld zou met vele andere uit Peru, Chili, Brazilië, Guatemala, enz. te vermeerderen zijn. Uit Concepción schreef de predikant ds Guillermo Godoy, dat het werk van de studiekringen, die nu al bijna 4 jaar bestaat, het leven van de gemeente veranderd, vernieuwd heeft. Wij vragen u, wilt u het bovenstaande aan uw gemeente doorgeven, zodat elk lid op de hoogte zij van de voortgang van het werk, van de vrucht, die de Here in Zijn gunst te zien geeft. Gedurig gebed in de gezinnen en in de kerkdiensten is zó nodig; wilt u daartoe de broeders en zusters opwekken.

Als wij het werk in gelijke omvang in stand willen houden als in 1979, is er ongeveer f 165.000,— nodig. De voorraad van Calvijns Instituut raakt op; er zal een herdruk moeten komen bijv. met een oplaag van 2000 stel. De kosten zullen ongeveer f 60.000,— bedragen, waarvan de helft betaald moet worden in dit jaar en het restant in 1981. Dit betekent, dat onze begroting voor 1980 f 195.000,— bedraagt.

Mogen wij dit werk, deze begroting, maar ook de zegen welke de Here kennelijk geeft, in uw warme belang-

stelling en bereidheid tot medehelpen aanbevelen!

Met hartelijke broedergroet,

Namens de Spanje Commissie,
Ds A. J. Moggré, voorzitter
F. J. Kerkhof, secretaris

kerknieuws

Neede — Zondag 15 juni 1980 in de morgendienst zal onze predikant ds A. Beeftink (beroepen te IJsselmuiden-Grafhorst) afscheid van onze gemeente nemen. Deze dienst begint om 9.30 uur en zal worden gehouden in het kerkgebouw aan de Blikweg 5a te Neede.

Zoetermeer — Kandidaat Biewenga heeft het beroep van de gemeente te Zoetermeer aangenomen.

Utrecht — Op de jaarvergadering van de persvereniging Opbouw werd zaterdag gesproken over de verhouding van de kerk tot de militairen, tot de jeugd en tot het maatschappelijk werk. De persvereniging is uitgeefster van het blad Opbouw, dat dienst doet als orgaan van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Over de grote geestelijke nood en armoede onder militairen sprak ds J. M. Smelik, legerpredikant te Oirschot. Dienstplichtigen zowel als beroepsmilitairen, zo zei hij, hebben in de praktijk allerlei mechanismen ontworpen om ethische vragen te verdringen. Hun werk is het, een werkelijkheid te spelen die ze zich niet durven voorstellen. Dat levert een morele gespletenheid op. Onder dienstplichtigen is bovendien vrijwel geen relatie met de kerk te vinden. Volgens ds Smelik zou op buitenlandse legeroefeningen ongeveer 2% van de dienstplichtigen de kerkdiensten bezoeken. Hij wilde niet zeggen, dat de dienst van deze ontstellende cijfers de oorzaak is. Wel dient het leger als katalysator: daar blijkt wat er in zit bij iemand. Onder beroepsmilitairen zou de vervreemding van de kerk zowel met de dienst zelf als met de kerk te maken hebben. Wat de dienst betreft: de carrièrejacht, het gebrek aan maatschappelijke waardering en de geringe arbeidsvreugde zag dr Smelik meespelen. Wat de houding van de kerk betreft vertelde hij van een brief die de hoofdlegerpredikant eerder die week ontving. Een kapitein schreef over de huwelijksbevestiging van een militair die hij kende en over de begrafenis van een oud-militair, waar de predikant de gelegenheid zou hebben aangegrepen om tegen militarisme en in bedekte termen tegen de NAVO te preken. Deze kapitein vroeg of in het vervolg legerpredikanten de begrafenis willen leiden. Voor dit intolant pacifisme was ds Smelik in onze kerken overigens nog niet al te beducht. Een links laten liggen van de militairen, zonder hen kritisch te herinneren aan hun verantwoordelijkheid vond hij echter even erg. Hij pleitte voor aandacht voor deze groep mensen, die met een van de hoofdvragen van onze tijd te maken hebben. Hij hekelde het in dit verband, dat sommige mensen hemzelf als verloren

voor de kerk beschouwen, nu hij legerpredikant is.

Over de relatie tot de jeugd sprak drs Ab Berger, stafmedewerker van Youth for Christ en ouderling van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Doorn. Hij bracht ter sprake wat hij het abc-model noemde: de kerk moet actie, bezinning en contact bieden. Vooral aan actie en contact ontbreekt het in de ogen van jongeren nogal eens. Veel mensen die bij Youth for Christ tot bekering komen, komen bij vrije groepen terecht, omdat ze in de kerk warmte missen. Warmte, daarbij gaat het natuurlijk om een luisterend oor en spontaneïteit, maar ook om een gemeentelven door de week. Waar het actie betreft, citeerde hij met instemming de stelling dat de kerk de jeugd verliest omdat zij de jeugd niet inschakelt. Verwaarlozing van dit punt in het verleden brengt volgens hem nu al mee, dat leiders in de gemeenten beginnen te ontbreken.

Mr C. W. Bakker, voorzitter van stichting Anno 1970 voor maatschappelijke hulpverlening, sprak er zijn verbazing over uit dat diakenen zich in de praktijk vooral met financiële nood bezig houden. Dat is nu juist iets, zo zei hij, waar in ons land voor gezorgd wordt als nergens elders. De nood ligt vandaag vooral in vervreemding en maatschappelijke problemen. Daar zouden diakenen moeten inspringen en zonder aarzelen een beroep doen op de stichting voor maatschappelijk werk, als een instrument bij die diaconale taak.

'Opbouw' is een eigen-aardig blad, zo zei de Utrechtse predikant ds W. G. Rietkerk in zijn uiteenzetting van het redactioneel beleid. Enerzijds is het 'eigen': het moet een soort platform zijn, voor wat er leeft in de Nederlands Gereformeerde Kerken. Anderzijds is het 'aardig': het blad wil de platform-taak combineren met een voortrekkers-rol. Hij wil een kerkelijk leven stimuleren dat zich laat inschakelen bij het werk in Gods Koninkrijk, op een inventieve en gedurfde manier. Dat botst wel eens. Als voorbeeld noemde ds Rietkerk de uitgebreide discussie over het gebruik van kernwapenen tussen drs H. de Jong, prof. B. Goudzwaard en prof. E. Schuurman.

Het verslag is van de hand van (theologisch student) W. Smouter te Apeldoorn; het is ook in het Ref. Dagblad opgenomen.

Contactdag 1980 — Ja, die zit er weer op. 't Was een fijne dag. Die er zijn geweest, hebben er geen spijt van. Toen ds Schaeffer vroeg: „Wat doen wij over twee jaar weer?”, werd er spontaan geapplaudiseerd, vooral door de jeugd. Geweldig wat een tieners en lagerschoolgangers op die dag. Van de kleuters en baby's merkte je niet veel. Die bleven in hun eigen omgeving, „De Hanzehof”. Toen we om 9.30 uur de „Hanzehof” binnenkamen, waren er nog niet veel bezoekers. De lege stoelen keken je aan. Een paar duizend stoelen waren vrijdagsavonds door Spakenburgers gebracht en zaterdagmorgens neergezet. De jongens en meisjes die daaraan hun medewerking hebben gegeven waren zaterdagmorgens al om 6.00 uur in de hal. Om 10.00 uur ging de heer Mulder uit Eindhoven met zijn koor het po-

dium op en begon het zingen. De hal vulde zich nu wel en om precies 10.30 uur ging onze gastheer ds Houtman achter de microfoon en riep ons een welkom toe. Hij las een gedeelte uit Philippenzen 2 en ging voor in gebed. Misschien wat lang soms, maar hij heeft die dag erg gezellig geleid. Vooral 's middags toen hij de jeugd erbij betrok. Ds Verleur vertelde ons vervolgens wat wij in de kerk en in ons dagelijks leven samen kunnen doen en dat wij ook oog voor elkaar dienen te hebben.

Na een korte pauze kreeg prof. Versteeg van de Chr. Gereformeerde Hogeschool het woord, waarbij hij dankte voor de gelegenheid die hem nu geboden werd. Hij merkte op dat in „Trouw” een artikelje had gestaan met de opmerking dat de Christelijke Gereformeerden niet tuk op samenwerking met de Nederlands Gereformeerden waren. En nu was hij hier op onze contactdag om ons te vertellen wat ons samenbindt, namelijk „Gods Woord”, waarin Hij ons veel belooft, maar ook vraagt om met elkaar „samen te kunnen zijn”. Gedurende de daaropvolgende pauze waren in de hal verschillende markt-

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan, 71,
2104 VC Heemstede, tel.
023-285825.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

kramen opgesteld, die nogal aftrek hadden. Tot 3.00 uur was er van alles te doen. Zangkoren en verschillende zanggroepen, gospelsongs e.d. In de grote zaal was de heer Mulder, die diverse liederen van ds Veeffkind op muziek had gezet en die we onder zijn leiding probeerden te zingen. Daarna weer naar de Hanzehal waar een paar honderd tieners ons verrasten met het zingen van een paar leuke songs, die ze 's morgens geleerd hadden. Ook een grote groep lagere-school jongens en meisjes, zongen wat en voerden een paar toneelstukjes op. Vervolgens kwam er een groep op met spandoeken die ze die morgen hadden gemaakt en waarop zij aandacht vroegen voor hun „problemen”, b.v. om meer met ze te praten en „niet zulke lange preken”. Toen een paar kinderen met hun vader op het podium kwamen en geen aandacht van hun vader kregen, „hij had geen tijd” kerkeraad en huisbezoek, ontlokte ons vrouwen de opmerking: „Wat een geluk dat ze ook moeders hebben”. Ds Schaeffer van Emmeloord sprak een kort slotwoord en beëindigde de dag met dankgebed. Hierna werden nog twee coupletten van het Wilhelmus gezongen. De zowel 's morgens als 's middags gehouden collecte ter bestrijding van de onkosten van deze dag, die ongeveer f 15.000,— bedroegen, was ruim f 14.000,—.

Vakantiekirk in het Berner Oberland (Zwitserland) — Kerkdiensten voor Nederlandse vakantiegangers: zondag 29 juni en zondag 6 juli in de Kerk van Unterseen (Interlaken), zondag 13 juli t.m. 10 augustus in de Schlosskirche te Interlaken; steeds om 18.00 uur. Inlichtingen bij Ds J. C. Remeijn, Schloss, Postfach 25, 3800 Unterseen, tel. 036-222000.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKBOUW IN TANDU BANTU

Naar aanleiding van mijn oproep in deze kolommen, in Opbouw van 16-11-'79, voor een bijdrage voor de

kerkbouw in Tandu Bantu is in totaal f 1.157.000,— binnen gekomen. V te H 10,—; L t eU 25,—; L te B en D 25,—; H te R 60,—; L te K 100,—; dV te A 25,—; W te L 25,—; B te Z 25,—; W te G 10,—; G te E 50,—; Ned. Ger. Kerk te V 750,—; V te E 2,50; V te G 50,—. Allen hartelijk dank hiervoor. Het geld is inmiddels overgemaakt naar Giyani. Ik verwacht binnenkort een en ander van Evangelist Thobela te horen, ik zal u dan op de hoogte houden.

TE HUUR IN ROLDE

· volledig ingerichte 4-persoons
STA-CARAVAN
op rustige camping.

Tel. 05920-55042 (na(18.00 uur)

TE HUUR rustig gelegen

3/4 kamer-flat
op 1e verdieping in
Amsterdam-Buitenveldert
van 10-7 tot 8-8
f 250,— per week.

Tel. 020-440412

Dezer dagen verschijnt

INFORMATIEBOEKJE
voor de
**NEDERLANDSE
GEREFORMEERDE KERKEN**
1980

onder redactie van ds G. Janssen

Alle kerkelijke adressen bij de hand en up to date voor f 9,90.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij de uitgever
BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN
Valkenburgerstraat 106
1011 NA Amsterdam, tel. 020-236612

1940 — 1980

Wie in Gods schaduw overnacht,
zich met Zijn vleugels laat bedekken —
God zal hem in de morgen wekken,
in 't morgenlicht, door ons verwacht.
naar ps. 91 : 1

Dankbaar en blij, delen wij u mee, dat de Here onze ouders en grootouders

A. Mol
en
H. E. Mol-van Zanten

40 jaar voor elkaar en voor ons gespaard heeft.
Wij hopen dit te herdenken op D.V. donderdag 12 juni 1980.

Trijn, Ari,
Hans en Bertil
Bep, Jennie,
Klaas en Edith
Wim, Hennie,
Evelien en Diane
Allaard, Janny,
Arnold, Yvonne en Rita
Rijk, Jennie,
Magda, Ellen en Eunice

Een zang- en gedenkdienst wordt gehouden op D.V. 13 juni a.s. om 19.15 uur in de Ned. Geref. Kerk aan de Polhaarweg te Dalfsen. Receptie van plm. 20.30 tot 22.00 uur.

Wagteveldweg 5, 7722 SG Dalfsen

Vol vertrouwen in haar Heer en Heiland ontslapen onze lieve zorgzame moeder en oma

Aleida Harmina Meijer

wed. van C. van der Spek.

op de leeftijd van 66 jaar.

Bussum: Arnoud en Trudie van der Spek
Liesbeth, Fransje, Suzan
Zoetermeer: Hans en Lucy van der Spek
Aline, Els, Marieke
Bujumbura (Burundi): Cor en Anneke van der Spek
Kees, Ine, Aleidje, Netty
Ellecom: Henk en Bertie van der Spek
Ynze, Jochem
Hazerswoude: Lidy van der Spek
Bart, Lidewij, Hans
Zoetermeer: Aleid van der Spek
Leiden: Bert van der Spek

2 juni 1970

Stationsstraat 47
2712 HB Zoetermeer

Vrijdag 6 juni is er D.V. om 11.45 uur een bijeenkomst, geleid door ds J. Waagmeester, in het rouwcentrum van de Monuta-Stichting, Van Aalstlaan 24 te Zoetermeer (wijk 22, Palenstein).

De begrafenis zal plaats hebben om 12.30 uur op de Algemene Begraafplaats aan de Binnenweg te Zoetermeer.

Gelegenheid tot condoleren na de begrafenis in bovengenoemd rouwcentrum.

Liever thuis geen bezoek en geen bloemen.

Kerknieuws is objectief

Dat is nu bijna 35 jaar een oerdegelijke redactiefomule. Want waarom zou u in de particuliere opinie van een journalist geïnteresseerd zijn?

Een mee-denker op kerkelijk terrein wil kennisnemen van de meningen van zijn mede-meedenkers. En daarvoor kunt u in Kerknieuws uitstekend terecht!

Elke week publiceren wij een breed, diepgaand gesprek met een vooraanstaand theoloog. Daarbij kunnen alle zaken ongekleurd op een rij gezet worden: strikt objectief. Vormt u zich een mening over het nieuws uit de kerken zonder Kerknieuws?

Een kennismakingsabonnement van nog geen tientje voor drie maanden of 13 nummers moet daar verandering in brengen!

Gireer f 9,— op postrekening 1534121 t.n.v. Kerknieuws, Heerlen, met vermelding „Kennismakingsabonnement”. Na verloop van de proefperiode wordt de toezending alleen voortgezet als u dat wenst. Tel. 045 - 71.04.01

ADVERTENTIES MOETEN UITERLIJK DINSDAGMORGEN OM 10 (TIEN) UUR TER DRUKKERIJ ZIJN !!!

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist